

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Збірник наукових праць викладачів та студентів

Випуск 1

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2015

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №5 від 11.12.2015р.)*

Рецензенти:

- С.М. Симоненко** – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського
- В.О. Климчук** – кандидат психологічних наук, професор кафедри психології Українського Католицького Університету
- Л.П.Бутузова** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка

П49 Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Збірник наукових праць студентів та викладачів. Випуск 1. / За ред. Л.П. Журавльової, Н.Ф. Портницької, Ю.Ю. Дем'янчук. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2015. – 130 с.

У збірнику наукових праць «Прикладні аспекти психології особистісного зростання» представлені результати науково-дослідної діяльності викладачів кафедри та результати роботи студентських психологічних гуртків та проблемних груп.

Статті подано в авторській редакції.

ЧИННИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

1.	Гавриловська К. Психологічна складова нормативно-правової регуляції поведінки особистості.....	6
2.	Дем'янчук Ю. Використання методів арт-терапії у роботі практичного психолога.....	9
3.	Котлова Л. Психологічний аналіз учбових конфліктів.....	11
4.	Котлова Л., Саух Т. Теоретичний аналіз факторів задоволеності шлюбом подружжя.....	15
5.	Кириченко В. Психологія споживчої поведінки.....	17
6.	Кулаковський Т. Формування підприємницьких компетенцій як завдання практичної психології.....	24
7.	Литвинчук А. Місце емпатії в структурі екологічної самосвідомості особистості.....	29
8.	Мазяр О. Психологічний експеримент І.О. Сікорського.....	33
9.	Можаровська Т. Особливості розвитку екологічної свідомості у підлітковому віці.....	35
10.	Фальковська Л. Архетип справедливості в українських казках.....	37
11.	Шмиглюк О., Зарицька Б. Теоретичний аналіз проблеми самосвідомості у психологічній науці.....	40

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ВІКОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

12.	Гавриловська К., Скрицька К. Чинники формування інтернет - залежності в юнацькому віці.....	43
13.	Гавриловська К., Шаховець Ю. Особливості емоційної сфери дітей з синдром Дауна.....	45
14.	Котлова Л., Бродовська А. Аналіз результатів дослідження прояву шкільної тривожності молодших школярів з різним рівнем навчальної успішності.....	47
15.	Котлова Л., Дідківська В. Зв'язок рівня комунікативності та інтернет – залежності в юнацькому віці.....	49
16.	Кирильчук І. Дослідження ціннісної сфери школярів при переході з молодших до середніх класів.....	51
17.	Кириченко В., Яцинюк Д. Психологічні особливості споживчої поведінки молоді.....	57
18.	Портницька Н., Войцехівська Ю. Гендерні особливості	

	стратегіальних тенденцій розвитку творчих здібностей у молодшому підлітковому віці.....	60
19.	Портницька Н., Долінчук І. Порівняльний аналіз ефективності опитувальників та психосемантичних методів у вивченні образу майбутнього подружнього партнера у юнацькому віці.....	64
20.	Портницька Н., Хомутовська О. Особливості прояву самостійності підлітків залежно від стилю материнського виховання.....	67
21.	Портницька Н., Чупріна С. Образ ідеальної дитини у свідомості батьків підлітків.....	69
22.	Савиченко О., Манілов Ю. Вікові особливості сприймання політичної реклами.....	71

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

23.	Весельська А. Вплив особистісних характеристик на розуміння музичних творів.....	75
24.	Гавриловська К., Зверева І. Особливості мотиваційної сфери військовослужбовців.....	78
25.	Гавриловська К., Опанчук Т. Психосемантичні характеристики образу кохання у масовій свідомості.....	80
26.	Гавриловська К., Роїк І. Порівняльний аналіз емоційних станів молодих матерів із різним соціальним статусом.....	83
27.	Котлова Л., Драган С. Аналіз гендерних особливостей ставлення до грошей у студентському середовищі.....	86
28.	Котлова Л., Гарбовська І. Порівняльний аналіз ставлення чоловіків та жінок до поняття «конфлікт».....	88
29.	Котлова Л., Ковальчук В. Динаміка професійної мотивації студентів-психологів першого і п'ятого курсів.....	92
30.	Котлова Л., Ковтун В. Дослідження рівня комунікативної компетентності студентів-психологів 1 та 3 курсу	94
31.	Котлова Л., Осінчук Л. Дослідження стилів поведінки в конфліктній ситуації в студентів з різним соціометричним статусом у групі.....	98
32.	Кириченко В., Божук І. Ефективність використання елементів еротичності у рекламі.....	100
33.	Мазяр О., Міліневська Е. Суперечності між декларованими цінностями та реальною поведінкою студентів гуманітарних спеціальностей.....	102

34.	Савиченко О., Дубова С. Розвиток мотивації досягнення студентів в умовах неформальної освіти.....	106
35.	Тичина І., Листопадська М. Професійний вибір в уявленнях сучасних старшокласників.....	108

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ТА СУПРОВОДУ

36.	Гречуха І. Ціннісна підтримка літературно обдарованих старшокласників: на прикладі роботи українських та польських літературних осередків.....	112
37.	Дем'янчук Ю., Шмиглюк О. Структура психологічного портрету дитини у роботі з проєктивними техніками.....	116
38.	Загурська І. Кризові моменти в розвитку самооцінки першокласників.....	118
39.	Кирильчук І., Черняєва В. Психометрична характеристика тесту визначення рівня навчально-пізнавальної активності студентів ВНЗ.....	122
40.	Тичина І., Байдюк А., Жигун Ю., Кухарчук В., Лобода О. Рефлексія досвіду тренінгової роботи з дітьми, що потребують корекції розумового розвитку.....	125

Коли ж ціна на зазначені товари піднялась вдвічі, чоловіки та жінки відмовляються від тих товарів нагальна черговість яких знаходиться на середньому рівні. Чоловіки відмовляються від техніки, хлібобулочних товарів, алкоголю та круп, черговість вказаних товарів відповідає позначці 7. А жінки виключають із даного списку засоби гігієни, рибу та м'ясо. Нагальна черговість цих товарів знаходиться також на рівні 7.

Пояснити це можна тим, що кожна людина, як суб'єкт економічних відносин відповідально ставиться до грошей. Це можна помітити у процесі планування витрат, рандомізацією товарів, які можуть задовольнити їх нагальні потреби (Кириченко В.В.) [3]. Сьогодні в часи економічної кризи кожна людина відчуває психологічний дискомфорт, який пов'язаний, найчастіше, з нестачею ресурсів для підтримки певного рівня якості життя. Дана проблема не являється проблемою лише молоді, кожна людина прагне кращого та більшого ніж вона має, але це більше та краще не завжди нам потрібне.

Список використаних джерел

1. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. – Житомир, 2008. – 108с.: рис.
2. Евсеєнкова Ю.В., Портнова А.Г. Батьківство як структурно-динамічний феномен / / Сибірська психологія сьогодні: Збірник наукових праць. - Кемерово: Кузбассвузиздат, 2004. - С. 104-106.
3. Кириченко В.В. Психологія ціноутворення – подана до друку.
4. Овчаров О.В. Соціально-психологічні чинники споживчої поведінки // Наука і освіта. – 2014. Вип. №9. – С. 159-163.
5. Посыпанова О. С. Социальная психология потребления / Ольга Сергеевна Посыпанова. – Калуга: Изд-во КГПУ, 2004. – 260.

Наталія Портницька
кандидат психологічних наук, доцент
Юлія Войцехівська
студентка III курсу

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Проблема становлення творчої особистості залишається актуальною, оскільки сучасне суспільство все більше потребує творчої творчої активності особистості.

Підлітковий вік – це період становлення спрямованості та цінностей особистості (Л.І. Божович, Г.А. Цукерман, Д.І. Фельдштейн). Приймаючи положення Б.М.Тєплова про індивідуальний характер та діяльнісну основу здібностей [6], можна стверджувати, що включення в творчу діяльність позначається на характері індивідуального розвитку та соціальних стосунків (К.Н. Поліванова), які суттєво актуалізуються саме в підлітковому віці. Методологічні основи дослідження здібностей та творчості в підлітковому віці закладені у роботах Д.Б. Богоявленської, В. Дружиніна, О. Кульчицької, О.М. Матюшкіна, Я.О.Пономарьова,.

На думку В.О. Моляко, основним механізмом творчості є стратегія як генеральна програма дій, головний напрямок пошуку й розробки, що підкорює собі всі інші дії [2]. Автор вказує, що у конкретній діяльності стратегії реалізуються як стратегіальні тенденції. Вперше стратегіальні тенденції творчості спостерігаються у дошкільному віці (О.Л.Музика, Н.Ф.Портницька) [5]. Виявлено, що одним із механзмів розвитку творчості у дитячому віці є використання інвенцій [3; 4]. У дослідженнях Ю.А.Гулько, О.О.Музики, О.М. Савиченко здійснено опис стратегій творчості у різних видах діяльності [1].

Однак, недостатньо дослідженими залишилися проблеми гендерних відмінностей стратегіальних тенденцій у підлітковому віці. Ми припустили, що дівчата більше використовують стратегії аналогій та комбінаторних дій, хлопці - стратегії реконструювання та випадкових підстановок.

Дослідження гендерних особливостей стратегіальних тенденцій розвитку здібностей у молодшому підлітковому віці здійснювалось за допомогою методу аналізу продуктів діяльності. В рамках експериментальної ситуації досліджуваним пропонувалося виконати малюнок на задану тему з опорою на задані зразки (еталонні малюнки).

Якісний аналіз отриманих результатів проводився за такими критеріями: змістове наповнення малюнка, ознаками наслідування заданих стимулів (колір, окремі деталі чи загальний зміст, схема побудови малюнка, кількість використаних стимулів), внесення інвенцій або елементів попереднього досвіду. Для фіксації результатів спостереження та наступного аналізу малюнків був розроблений спеціальний протокол, у якому фіксувалася частота прояву окремих показників:

Описані критерії дозволили простежити гендерні особливості стратегіальних тенденцій розвитку здібностей у молодшому підлітковому віці. Загальна вибірка досліджуваних складала 19 осіб (9 дівчат, 10 хлопців). Дослідження проведене в Житомирській ЗОШ

I–III ст. № 10, з учнями 5 класу під час уроку малювання. Тематика малюнку: «Друг з іншої галактики».

Стратегіальні тенденції	Показники прояву
Пошук аналогів	точність відтворення стимулу (змістова, формальна, кольорове вирішення) кількість доданих деталей,
Комбінаторні дії	кількість використаних стимулів або їх елементів, інвенційні елементи
Реконструктивні дії	Кількість стимулів, що зазнали перетворення, зміст та спосіб перетворення
Універсальна стратегія	Наявність показників усіх стратегій: пошук аналогів, комбінаторні дії, реконструктивні дії
Стратегія випадкових підстановок	відсутність зв'язку з пред'явленими стимулами, випадкові інвенції

За результатами дослідження було встановлено частоту використання молодшими підлітками стратегіальних тенденцій творчої діяльності (Рис.1). Кількісний аналіз результатів дозволив виділити провідні стратегіальні тенденції в образотворчій діяльності досліджуваних. Найпоширенішою є стратегіальна тенденція аналогізування (53% аналізованих робіт), яка суб'єктивно є

найлегшою для підлітків.

Стратегіальну тенденцію реконструювання як перебудову основних складових стимула використали 26% досліджуваних. Використання стратегіальних тенденцій комбінування (16%) та універсальної (5%) відображає розвиток здатності молодших підлітків до трансформації заданих стимулів різними засобами, тобто здатність включати стимул як предмет активних творчих пошуків.

Рис. 1. Частотний розподіл використання молодшими підлітками стратегіальних тенденцій творчої діяльності.

Було виділено такі особливості стратегіальних тенденцій у творчості дівчат-підлітків: 6 з 9 досліджуваних використали стратегіальну тенденцію аналогізування, по більшій мірі діти відтворювали загальний зміст малюнку, форму об'єктів та основну

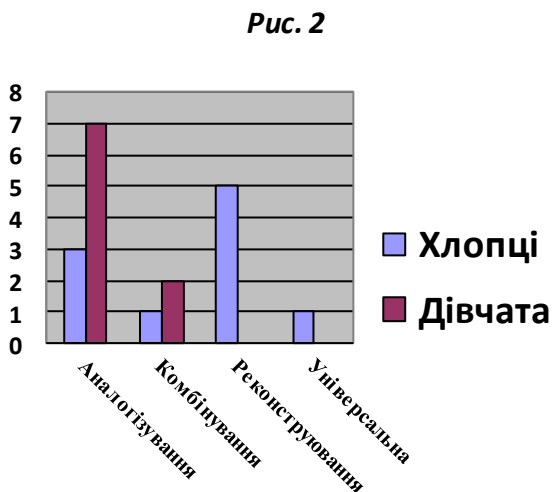
кольорову гамму, при цьому використовуючи власний фон; додавалася велика кількість власних деталей (від 2-х до 35 деталей: зірочки, сонечка, кульки, квіточки, хмарки).

Стратегіальну тенденцію комбінування використали третина досліджуваних: створення власного продукту було здійснено на основі поєднання деталей 2-3-х стимулів. Ускладнення малюнку досягалося за рахунок введення власних декоративних елементів. Вищі показники творчості забезпечувалися поєднанням попереднього досвіду та заданих зразків (зміна фону, змістового наповнення малюнку).

Аналіз стратегіальних тенденцій у творчості хлопців-підлітків свідчить про домінування стратегіальної тенденції реконструкції (5 із 10 досліджуваних). Зміні піддавалися як змістові показники (введення окремих предметів або персонажів), так і форми їх представлення (зміна кольору на протилежний, зміна кількості деталей).

Стратегіальну тенденцію аналогізування використали 3 з 10 досліджуваних: відтворювали загальний зміст малюнку, фон та форму об'єктів, додавалися власні деталі (планети, ракети, зірочки), досить високою була точність відтворення (60% - 90%).

Стратегіальні тенденції комбінування та універсальну використали по 1-му досліджуваному, що свідчить про неготовність молодших підлітків до використання складних механізмів творчості.

Можна стверджувати, що гіпотеза дослідження підтвердилася частково, більшість дітей молодшого підліткового віку використовують стратегіальну тенденцію аналогізування: хлопці більше використовують стратегіальну тенденцію реконструювання та універсальну. Дівчата більше використовують стратегіальні тенденції аналогізування та комбінування.

Рис. 2. Порівняльний аналіз використання стратегіальних тенденцій хлопцями та дівчатами.

Перспективами подальших досліджень є вивчення особливостей використання стратегіальних тенденцій підлітками у різних видах діяльності.

Список використаних джерел

1. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В. О. Моляко, О. Л. Музика. – Житомир : Видавництво ПП «Рута», 2007. – 319 с.
2. Моляко В. А. Психология творческой деятельности. - К.: Знание, 1978. - 48 с.
3. Музика О.Л., Портницька Н.Ф. Розвиток творчих здібностей у наслідувальній діяльності: Навчальний посібник для студентів внз. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 128 с.
4. Портницька, Н. Ф. (2009) Інвенційні дії як основа розвитку творчості у дошкільному віці. Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Збірник наукових праць / За ред. В.О. Моляко., 12. pp. 256-261.
5. Портницька Н.Ф. Стратегіальні тенденції розвитку наслідування дошкільників. Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості та обдарованості: Збірник наукових праць / За ред. В.О. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – Т. 12. – Вип. 2. – С. 206-211.
6. Теплов Б.М. Способность и одаренность // Психология индивидуальных различий. Тексты / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. - С.129-139

Наталія Портницька

кандидат психологічних наук, доцент

Ірина Долінчук

студентка VI курсу

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПИТУВАЛЬНИКІВ ТА ПСИХОСЕМАНТИЧНИХ МЕТОДІВ У ВИВЧЕННІ ОБРАЗУ МАЙБУТНЬОГО ПОДРУЖНЬОГО ПАРТНЕРА У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Сім'я як один із головних соціальних інститутів, відіграє чи не найважливішу роль в житті кожної людини. Універсальними та завжди актуальними проблемами сімейного життя будуть подружні конфлікти, інтимні стосунки, взаємовідносини між подружжям та розлучення. Але перед тим як зважитись на такий важливий крок як створення сім'ї, у кожного з партнерів є свої уявлення про особливості подружнього життя. Оскільки в період юнацтва укладається найбільше шлюбів, що пов'язане з фізичною та соціальною зрілістю особистості, тому вивчення дошлюбних відносин у юнацькому віці є однією із центральних тематик науковців.

Проблеми мотивації до вступу у шлюб висвітлені у роботах С.І. Голод, І.Ф. Манілов, А.М. Обозова, М.М. Обозов, А.К. Швець, Л.Б. Шнейдер, Н.Г. Юркевич. Готовність молоді до сімейного життя була об'єктом уваги І.В. Гребеннікова, Т.В. Говорун, С.В. Несиної.

Збірник наукових праць викладачів та студентів

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Випуск 1

Укладачі Журавльова Л.П., Портницька Н.Ф., Дем'янчук Ю.Ю.

Художнє оформлення обкладинки Кириченко В.В.